

مقدمه :

از آنجا که وقوف بر شکل ظاهری پیامبر اکرم (ص) مانند سیره رفتاری آن حضرت برای مسلمانان اهمیت فراوانی دارد، توصیف شکل ظاهری حضرت نیز شایسته توجه بسیار است.

در طی قرون گذشته علمای شیعه و سنی اهتمام زیادی به شرح شمایل ایشان داشته‌اند به طوری که کتاب‌های فراوانی در این رشته به تألیف در آمده است. در بین کتاب‌های موجود، بهترین کتاب باقی مانده در شمایل نگاری، کتاب شمائل النبی ترمذی است، و چنانکه اشاره خواهد شد این کتاب بارها به چاپ رسیده و شروح متنوع و مختلفی بر آن نوشته شده و روایات آن در کتب شیعه و سنی آمده است. این نوشتار نیز بر آن است تا بخشی از نوشته‌های موجود در این زمینه را معرفی نماید.

یادآوری این نکته لازم است که شمائل، در لغت جمع شمال به معنی سمت چپ است، اما به معنای اخلاق پسندیده، خوی و خصلت در افراد^۱ و ویژگیهای ظاهری اشخاص نیز آمده است.^۲

کتاب‌های که بدانها اشاره خواهد شد، شمایل به هر دو معنا در آنها بکار رفته است.

الشمائل المحمدیه:

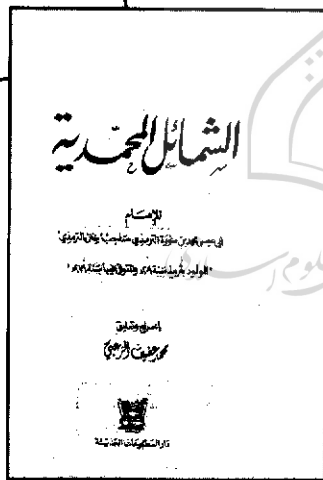
تألیف: ابوعیسی محمد بن سوره ترمذی (صاحب سنن ترمذی)، دارالکتب العربیه، بیروت، ۱۴۱۷.

ابوعیسی محمد بن عیسی ترمذی در قرن سوم هجری (۲۰۹) در ترمذ متولد و در سال ۲۷۵ هجری در همانجا درگذشت.^۳

وی یکی از مؤلفین صحاح اهل سنت است. آثار زیادی از او باقی مانده که از جمله آنها الجامع الکبیر است که به صحیح ترمذی شهرت دارد و از صحاح ششگانه اهل سنت محسوب می‌شود، از دیگر آثار او

شمائل شناسی رسول خدا (ص) جمال آفتاب

بهترین کتاب باقی مانده در شمایل نگاری، کتاب شمائل النبی ترمذی است، و چنانکه اشاره خواهد شد این کتاب بارها به چاپ رسیده و شروح متنوع و مختلفی بر آن نوشته شده و روایات آن در کتب شیعه و سنی آمده است

الشمائل المحمدیه است که به نام الشمائل النبویه، شمائل النبی(ص)، الشمائل المحمدیه و الخصائل المحمدیه نیز ذکر شده است.^۲ کتاب شمائل النبی(ص) ترمذی دومین اثر مهم او و اولین کتابی است که به صورت مستقل درباره شمائل نوشته شده است.

در کتاب ترمذی شمائل به دو معنای: ویژگیهای بدنی رسول خدا(ص) و خوی و خصلت نبوی به کار رفته است. البته بخش مهم کتاب درباره ویژگیهای ظاهری حضرت(ص) است. کتاب شمائل دارای ۴۲۴ حدیث و در پنجاه و شش باب تنظیم شده است. پنج باب اول آن درباره ویژگیهای جسمانی رسول خدا(ص) است و دارای چهل و چهار حدیث است که در آنها به تناسب اندام، زیبایی چهره، رنگ پوست، موها و نحوه آراستن موها اشاره شده است. در بین این احادیث دو حدیث از حضرت علی(ع) درباره خصائص جسمی پیامبر(ص) دیده می‌شود و حدیثی نیز از امام حسن مجتبی(ع) است که صحت آن جای تردید دارد.^۳

دو باب مربوط به خضاب کردن، سرمه کشیدن و استعمال عطر توسط پیامبر اکرم(ص) است که نه حدیث را در بر دارد. در خضاب بستن پیامبر(ص) حدیثی از ابو رمثه ذکر شده سپس تأکید گشته، روایت ابورمثة بهترین حدیث در این مورد است.^۴ هفت باب [از باب ۸ - ۱۴] در مورد لباس، کفش، عمامه و انگشتری حضرت است که در این مورد پنجاه و یک حدیث نقل گردیده است.

درباره لباس پیامبر(ص) از ام سلمه نقل شده که می‌گفته است: در نظر رسول خدا(ص) دوست داشتنی‌ترین جامه، پیراهن بود. «كان أحب الثياب الي رسول الله(ص) القميص»^۵ سپس روایات متعدد دیگری را آورده مبنی بر اینکه لباس عمومی حضرت قمیص بوده و به هنگام پوشیدن لباس نیز دعا می‌فرموده است.

البته بعد از ذکر سه باب [۱۶ - ۱۵ - ۱۴] درباره شمشیر، زره و کلاه خود پیامبر(ص) که نه حدیث را شامل می‌شود، مجدداً

دو باب [۱۷ - ۱۸] را به عمامه و ازار حضرت اختصاصی داده و در این باره نه حدیث دیگر آورده است.

یک باب را به نحوه راه رفتن رسول خدا(ص) اختصاص داده و در آن سه روایت آورده که دو روایت آن از حضرت علی(ع) است.

در باب بیستم تنها یک روایت از انس بن مالک درباره تقنع (دستار به سر بستن) پیامبر(ص) نقل کرده است، سپس سه باب را به نشستن و تکیه دادن حضرت اختصاص داده و ده روایت در این باره ذکر کرده است.

سی و سه باب دیگر آن که مجموعاً دویست و هشتاد و هفت حدیث را به خود اختصاص داده درباره غذاها، نحوه غذا خوردن حضرت، آشامیدن، دست شستن، خوابیدن، سلوک و معاشرت با مردم، خلق و خوی و عبادت رسول خدا(ص) است. مؤلف خاطر نشان ساخته سزاوار است عموم مسلمانان

(ص ۱۵۳) می‌گوید «هذا حديث غريب» هم درباره سند حدیث مثل حدیث ۳۰۲ (ص ۳۷۱) که می‌گوید «هذا اسناد صحيح».

ترمذی برخی از احادیث شمائل را که در کتب قبل یا بعد از او مثل طبقات ابن سعد، نهایة العرب نویری و دلائل النبوه بی‌هقی بوده، به جهت عدم اعتماد بر سند آنها نیاورده است.

کتاب شمائل ترمذی از جهاتی قابل توجه است، یکی از این جهت که قبل از او کتاب مستقلی در شمائل نوشته نشده است، بنابراین کتاب او قدیمی‌تر از سایر متون است. دیگر محدث بودن مؤلف آن است که در هر باب روایات موجود را جمع کرده و متعرض سند روایات نیز شده است تا صحت و سقم متن روایات با توجه جرح و تعدیل راویان آن شناخته شود.

البته ابن سعد چهل و پنج سال قبل از ترمذی در کتاب الطبقات الکبری به شمائل النبوی (ص) پرداخته و بعضی صفات ظاهری حضرت را مثل، «ابيض العنق، گردنش چون جام سیمین بود»، «قص الشارب، موه‌های سبیل خود را کوتاه می‌کرد»، «حسن الوجه، نیک روی بود»، «ازهر اللون، رخسارش گلفام بود»، «ضخم القدم، پاهای ستبر»، «یبلغ شمخته اذنیه، موه‌های سرش به لاله‌های گوشش آویخته بود»، «مفهوس العقب، پاشنه‌های ظریف داشت»، «مثل الشمس و القمر مستدیر، صورتش چون خورشید و ماه گرد بود»، «ابيض الکشحین، بازوهای سفید»، «اهدب الاشقار، مژگانی بلند»، «شش الاصابع، انگشتانی قوی»، «شش الکفین و القدم، دست و پایش ورزیده بود»، و... به صورت پراکنده آورده است.

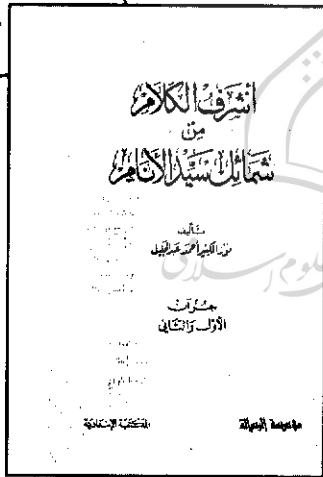
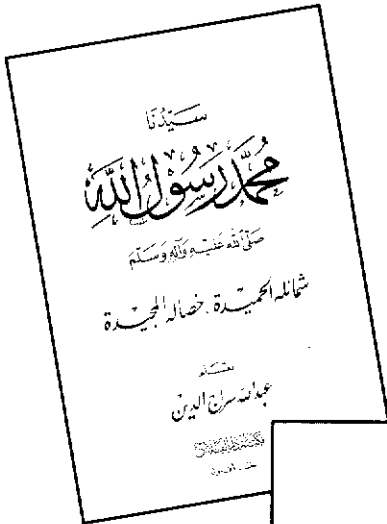
بعد از ابن سعد، شمائل حضرت به صورت پراکنده در کتاب انساب الاشراف، تاریخ طبری و دیگر کتب تاریخی نیز آمده است که برخی از آنها عبارتند از: «ادعج العین، چشمانش سیاه و درشت»، «اسود الشعر، موه‌های سیاه»، «شدید البطش، در حمله سخت متهور و دلیر بود»، «اکحل العین، چشمانش مثل این بود که سرمه کشیده»، «لیس بالطویل الممغط، میانه قد بود»، «ذوالضفیره، موه‌های سرش بلند بود»، «لیس بالجعد القطط، موه‌هایش نه صاف و نه پیچیده بود، و...

همانطوری که خصال ظاهری او را دوست دارند به اوصاف حمیده و نحوه معاشرت حضرت که اسوه حسنه است اطلاع پیدا کنند و از آنها پیروی کنند.

لازم به ذکر است که بعضی از اوصاف ظاهری ائمه اطهار (ع)، نیز مثل اوصاف پیامبر اکرم (ص) در کتب روایی شیعه ذکر شده است^۱ چنانکه سلوک و آداب معاشرت آنان نیز تحت عنوان «احکام العشرة» در کتاب وسائل الشیعه آمده است.

روش ترمذی در استخراج احادیث شمائل چنین است که گاهی نام‌های مبهم را گویا می‌کند مثلاً حدیثی را از ابورمته ذکر می‌کند سپس می‌گوید اسم ابورمته رفاعة بن یثربی است (حدیث ۴۵ ص ۸۹). گاهی نیز اشاره به ضعف و علت حدیث می‌کند مثلاً حدیث ۲۰۴ (ص ۲۶۶) درباره چگونگی آب آشامیدن حضرت است. سپس اشاره به ارسال حدیث دارد. گاهی نیز درباره متن حدیث قضاوت می‌کند مثلاً در حدیث ۱۰۳

بعضی از اوصاف ظاهری ائمه اطهار(ع)، نیز مثل اوصاف پیامبر اکرم (ص) در کتب روایی شیعه ذکر شده است. چنانکه سلوک و آداب معاشرت آنان نیز تحت عنوان «احکام العشره» در کتاب «وسائل الشیعه» آمده است

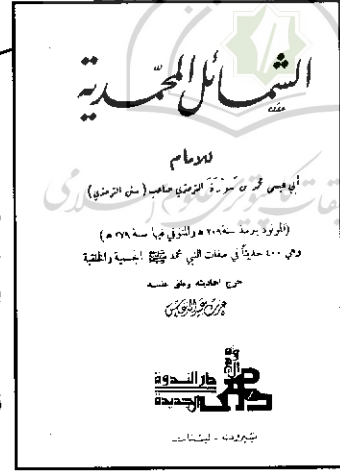
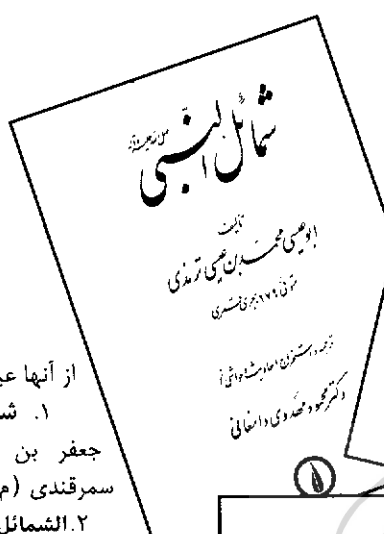

اکثر روایان شمایل در کتب تاریخ و تراجم را انس بن مالک، ابی هریره، ام سلمه، عایشه، ام هلال، جابر بن عبدالله انصاری، جابر بن سمره، عامر بن وائله، براء بن عازب، ام هانی و امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب(ع) تشکیل می‌دهند. روایاتی که از حضرت علی(ع) درباره شمایل نقل شده در تمام کتاب‌ها تکرار شده است. بسیاری از اوصاف ظاهری رسول خدا(ص) از سوی صحابه در جواب پرسش تابعین نقل شده است. چند نمونه آن عبارتند از:

۱. عبدالله بن عمران از قول مردی از انصار چنین نقل می‌کند که او از علی(ع) در مسجد کوفه درباره خصائص جسمی و ویژگی‌های جسمانی پیامبر(ص) سؤال کرد، حضرت فرمود: رسول خدا(ص) سپید چهره و زنگ رخسارش گلفام، چشمانش سیاه و درشت، موهایش صاف و نرم و ریش آن حضرت انبوه، گونه‌هایش کم گوشت و استخوانی و گردنش چون جام سیمین بود، زلف داشت، از زیر گلو تا زیر نافش رشته مویی چون نی رسته بود و به هنگام راه رفتن اندکی به جلو متمایل می‌شد همچون کسی که از سرازیریها فرود می‌آید، و به هنگام برخاستن چابک و سریع بود، هرگاه به سویی بر می‌گشت با تمام بدن خود بر می‌گشت، دانه‌های عرق بر چهره‌اش چون مروارید بود... درود و سلام خدا بر او باد.^{۲۶}
۲. از علی(ع) نقل شده هنگامی که رسول خدا(ص) مرا به یمن فرستاد، روزی یکی از دانشمندان یهود که کتابی در دست داشت به من گفت ابوالقاسم را برای من توصیف کن، حضرت نیز پیامبر(ص) را توصیف کرد.^{۲۷}
۳. مرد عربی پیش ابوامامه باهلی آمد و از او خواست پیامبر(ص) را برای او چنان توصیف کند که کانه پیامبر(ص) را می‌بیند. ابوامامه نیز ویژگیهای ظاهری حضرت(ص) را مانند علی(ع) توصیف کرده است.^{۲۸} یا اینکه کسی از ام‌معبد خواست تا پیامبر(ص) را توصیف کند. ام‌معبد نیز توصیف کرد.^{۲۹}

شروح و ترجمه‌های شمایل ترمذی:

- کتاب‌هایی که بعد از ترمذی درباره شمائل النبی(ص) نوشته شده، اکثراً شرح کتاب ترمذی است. تعداد این شروح را تا سی و یک کتاب گفته‌اند که مهمترین آنها عبارتند از:^{۳۰}
۱. شرح الشمائل / ابراهیم بن محمد عربشاه (م ۹۴۳ هـ)
  ۲. اشرف الوسائل / احمد بن حجر هیثمی (م ۹۷۳ هـ)، ابن حجر در شرح خود بر شمائل «خف» را با نعل یکی دانسته در حالی که ترمذی این دو را جدا دانسته و برای هر کدام باب مستقلی ذکر کرده است.^{۳۱}
  ۳. جمع الوسائل فی شرح الشمائل / علی القاری (م ۱۰۱۴ هـ)
  ۴. الفوائد الجلیله البهیة علی الشمائل المحمدیه / محمد بن قاسم ابن عبدالله جسوس (م ۱۱۸۲ هـ)
  ۵. بهجة المحافل و اجمل الوسائل بالتعریف برواة الشمائل

از آنها عبارتند از:

۱. شمائل النبی (ص) از جعفر بن محمد مستغفری سمرقندی (م ۴۳۲ هـ)
  ۲. الشمائل بالنور الساطع الکامل، علی بن محمد بن ابراهیم فزاری، ابوالحسن معروف به «ابن المقری» از علمای قرن ششم هجری (م ۵۵۲ هـ)
- کتاب شمائل دارای نسخه‌های خطی فراوانی است و در سال‌های مختلف چاپهای متعددی از آن انجام گرفته است. برخی سال‌های چاپ آن عبارتند از:
- ۱۲۶۲ در کلکته، ۱۲۶۴ در اسلامبول، ۱۳۱۰ در ایران، ۱۳۲۸ در دهلی نو، ۱۳۰۶ در قاهره، ۱۳۱۸ مصر، ۱۴۱۷ بیروت.

سیمای پیامبر خدا (ص) یا ترجمه مختصر شمائل المحمدیه عنوان کتاب

دیگری است که حاج شیخ عباس قمی (ره) نوشته و همانطور که از نام کتاب پیداست خلاصه کتاب شمائل ترمذی است. کتاب ترمذی ۵۶ باب دارد اما مختصر شمائل حاج شیخ عباس قمی (ره) ۵۱ باب دارد. ترمذی راجع به کفش و تعیین رسول خدا (ص) دو باب دارد اما مرحوم قمی این دو را در یک باب آورده. تکیه دادن پیامبر (ص) و ساده [بالش] و اشخاص را نیز در یک باب ذکر کرده و متعرض باب چگونگی وضو گرفتن پیامبر (ص) پیش از غذا و نماز بیش از ظهر پیامبر (ص) نیز نشده است. مرحوم قمی در هر باب تنها به یک روایت که به نظرش درست‌تر بوده اکتفا کرده است. بنابراین ۵۱ باب دارای ۵۱ روایت است. این کتاب در سال ۱۳۶۶ توسط انتشارات در راه حق منتشر شده است.

ترجمه کتاب:

شمائل النبی (ص) تألیف ابو عیسی محمد بن عیسی ترمذی،

ابراهیم اللقانی (م ۱۰۴۱ هـ)

۶. المواهب اللدنیه علی الشمائل المحمدیه / ابراهیم بن محمد الباجوری (م ۱۲۷۶ هـ)

۷. کشف الفضائل / نور بن محمد کاشانی (م قرن ۱۱)

۸. المواهب المحمدیه / سلیمان بن عمر الجمل (م ۱۲۰۲ هـ)

۹. شرح الفضائل فی شرح الشمائل / فضل الله بن روزبهان (م قرن دهم)

۱۰. وسیلة الفقیر المحتاج فی شرح شمائل صحیح اللواء التاج / ابو عبدالله محمد بدر الدین حسنی (م ۱۲۶۶ هـ)

۱۱. تعلیق الحمائل فیما اغفله شرح الشمائل / ابو عبدالله بن ظاهر کتانی

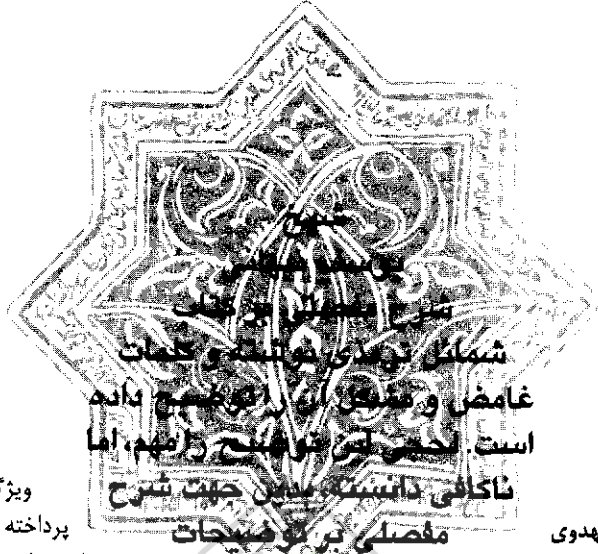
۱۲. الاتحاف الربانیه بشرح الشمائل المحمدیه / احمد عبدالجواد الرومی

۱۳. أقوم الوسائل فی ترجمة شرح الترمذی / اسحاق خواجسی أحمد أفندی (م ۱۱۲۰ هـ)

۱۴. انوار محمدی فی شرح شمائل الترمذی / خاکسار علی الحونفوری الهندی الشهیر بکرامت. (م ؟)

۱۵. وسائل الوصول الی شمائل الرسول (ص) / نبهانی، (م ۱۲۰۹ هـ بعد)، نبهانی نقل می‌کند پیامبر اکرم (ص) عمامه‌ای بنام «السحاب» داشته که آن را به علی بن ابی طالب (ع) بخشید. علی (ع) هر زمانی که با آن عمامه ظاهر می‌شد، مردم می‌گفتند علی با سحاب آمد.

علاوه بر شروح فوق، کسانی نیز بعد از ترمذی شمائل نوشته و به اوصاف ظاهری و اخلاقی حضرت پرداخته‌اند که کتاب‌های آنان نیز سبک و سیاق شمائل ترمذی را دارد. برخی

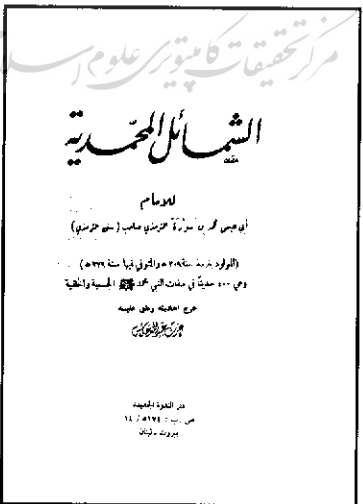

صفحه ۱۴۱ جلد اول و تمام جلد دوم کتاب به سئامل و ویژگی‌های اخلاقی پیامبر(ص) پرداخته شده است. سبک و سیاق کتاب مثل سئامل ترمذی است تنها بعضی از عنوانهای این کتاب با کتاب سئامل ترمذی تفاوت دارد ولی موضوع روایات یکی است. مثلاً باب ۱۱ این کتاب درباره صفة النبى(ص) است که ترمذی این مطالب را تحت عنوان خلق النبى(ص) آورده است. البته مطالب اخلاقی کتاب بغوی نسبت به سئامل ترمذی زیادتر است. دو جلد کتاب شامل ۱۰۲ باب است.

جلد دوم دارای فهارس کاملی از آیات قرآن، روایات، نامه‌ها، اشعار و رجزها است. هر دو جلد شماره مسلسل خورده و مجموعاً دارای ۸۹۸ صفحه است. از صفحه ۷۸۶ به بعد فهارس متنوع کتاب است. مجموع دو جلد کتاب دارای ۱۲۵۷ حدیث است که اکثر آنها در باره خُلق و خوی پیامبر(ص) است.

اشرف الکلام من سئامل سید الانام، تألیف نور الکبیر احمد عبد الجلیل، مؤسسه الرساله. کتاب در دو جزء است جز اول ۱۱۰ صفحه دارد و به سئامل و ویژگی‌های شخص رسول خدا(ص) پرداخته است. مابقی مطالب کتاب درباره بعثت و سایر حوادث تاریخ اسلام است. جزء دوم آن نیز مربوط به مطالب اخلاقی حضرت است. در این جزء از پرداختن به دلایل و معجزات نیز خودداری نکرده است. کتاب فاقد هرگونه فهرست و نمایه است. طبع اول آن در سال ۱۴۰۷ هـ در بیروت انجام شده است.

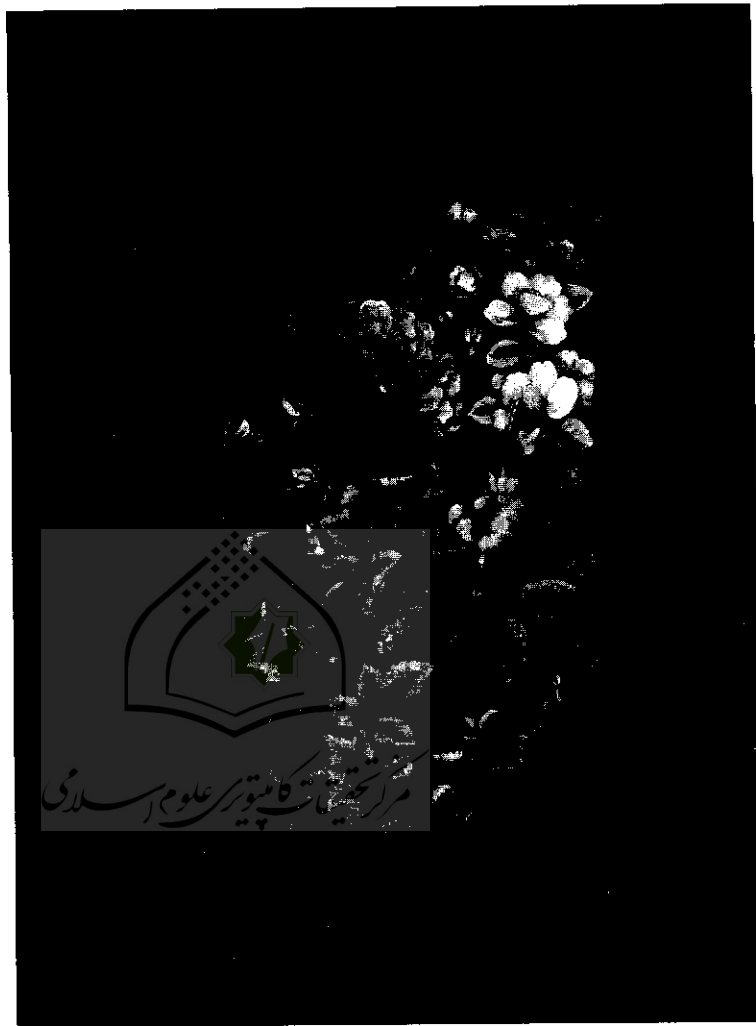
ترجمه و استخراج احادیث و حواشی دکتر محمود دامغانی، چاپ اول، ۱۳۷۲، نشر نی. این کتاب را دکتر محمود مهدوی دامغانی از مترجمان مشهور معاصر در سال ۱۳۷۲ به فارسی برگردانیده است. ترجمه دارای نثری روان، قلمی شیوا و دلنشین است. ولی در مقدمه دلیل پرداختن به ترجمه سئامل النبى(ص) را قدمت این کتاب (ص ۳) و هم چنین لزوم آگاهی مسلمانان از صفات ظاهری حضرت دانسته است. این ترجمه در یک جلد، ۲۶۱ صفحه و با دو فهرست به چاپ رسیده است. در ابتدای کتاب فهرست موضوعات و انتهای کتاب فهرست اعلام درج شده است. از خصوصیات خوب این ترجمه این است که اسناد روایات را به طور کامل آورده و از عبارات پردازشی دوری جسته است.

الانوار فی سئامل النبى المختار تألیف: حسین بن مسعود بغوی (م ۵۱۶هـ)، تحقیق شیخ ابراهیم یعقوبی، دارالمکتبى، بیروت، سال ۱۴۲۰، دمشق.

کتاب، دو جلد است. جلد اول آن دارای ۴۰۴ صفحه و دو مقدمه است. یکی از مقدمه‌ها از طرف ناشر آن و دیگری از طرق محقق کتاب می‌باشد؛ بعد از مقدمه دوم، شرح و حال مفصلی از مؤلف کتاب آمده است. در جلد اول کتاب به علت انتخاب و برگزیده شدن پیامبر(ص) به نبوت، به اختصاصات حضرت(ع)، معجزات و دلائل نبوت او اشاره شده و بعضی حوادث نیز ذکر شده است. از

کتاب شمائل ترمذی از
جهاتی قابل توجه است،
یکی از این جهت که قبل از
او کتاب مستقلی در شمایل
نوشته نشده است.
بنابراین کتاب او قدیمی‌تر
از سایر متون است. دیگر
محدث بودن مؤلف آن
است که در هر باب روایات
موجود را جمع کرده و
متعرض سند روایات نیز
شده است تا صحت و سقم
متن روایات با توجه به
جرح و تعدیل راویان آن
شناخته شود

توصیفاتی را آورده که نیازمند منابع و مستندات معتبری است. روش لحجی بر این منوال است که ابتدا متن نهانی را نقل، سپس کلمه به کلمه عبارات را توضیح می‌دهد. مثلاً در فصل اول کتاب در باره خصوصیات لباس پیامبر اکرم (ص) پس از نقل کلمات نهانی که گفته است «... و قلتسوة و عمامة...» اول ضبط کلمه قلتسوة را آورده، سپس در توضیح آن چنین آورده است «غشاء مبطن یستر به الرأس...»^۳ همچنین شواهدی از کلام عرب می‌آورد و اسم‌ها و کلمات مبهم را گویا می‌کند. علاوه بر این، کتاب از هرگونه فهرست و نمایه بی‌بهره است، تنها به ذکر فهرست مطالب کتاب اکتفا شده است. مؤلف از محدثان و عالمان قرن اخیر است. این کتاب در چهار جلد است. بخش عظیمی از جلد سوم و تمام جلد چهارم کتاب شرح احادیث پیامبر (ص) است.

کتاب منتهی السؤل علی رسائل الوصول الی شمائل الرسول (ص)، تألیف: عبدالله بن سعید محمد عبادی اللججی (م ۱۴۱۰هـ). این کتاب در سال ۱۴۱۹ هـ. ق. و در چهار جلد توسط دارالحاوی به چاپ رسید. در مقدمه کتاب شرح حال مفصلی از مؤلف آمده سپس مؤلف به انگیزه تألیف خود پرداخته و بعد از اشاره به نسب پیامبر (ص)، ویژگیهای ظاهری حضرت را ذکر کرده است. شیخ یوسف نهانی شرح مفصلی بر کتاب شمائل ترمذی نوشته و کلمات غامض و مشکل آن را توضیح داده است. لحجی این توضیح را مهم، اما ناکافی دانسته، بدین جهت شرح مفصلی بر توضیحات نهانی نوشته است.

لحجی در ذکر شمایل سند را ذکر نکرده تنها به ذکر قال الترمذی یا قال فی المواهب و... اکتفا کرده است. با اینکه یکی از راههای شناخت احادیث صحیح از طریق ذکر راویان معتبر آن است، کتاب هیچ‌گونه مستند و ارجاعی ندارد، در صورتی که در شرح بعضی کلمات احادیث و مضامینی را نقل کرده و با

با اینکه یکی از راههای شناخت احادیث صحیح از طریق ذکر راویان معتبر آن است، کتاب «منتهی السئول علی رسائل الوصول الی شمائل الرسول (ص)» هیچ گونه مستند و ارجاعی ندارد، در صورتی که در شرح بعضی

کلمات احادیث و مضامینی را نقل کرده و یا توصیفات را آورده که نیازمند منابع و مستندات معتبری است

سیدنا محمد رسول الله (ص) شمائله الحمیده، خصاله

المجیده، مؤلف عبدالله سراج الدینی،

مکتبه دار الفلاح طبع اول، ۱۴۱۰ هـ. ق.

کاوشی است در شمائل پیامبر اکرم (ص) و اخلاق

حمیده آن حضرت که علاوه بر شمائل به هر دو معنا

[ویژگیهای بدنی و صفات پسندیده] به خطب، معجزات

اختصاصات پیامبر (ص) و رفتارهای او با صحابه و تعامل صحابه

با حضرت اشاره کرده است.

مؤلف در ابتدای کتاب با استفاده از آیات قرآن تأکید کرده

که باید شمایل و خصال پسندیده حضرت را بشناسیم. سپس در

صفحات بعدی روایاتی را از براء بن عازب و حضرت علی (ع) در

صفات ظاهری و خصائص جسمی رسول خدا (ص) ذکر کرده

است.

این کتاب نیز بر پایه آثار موجود در باب شمائل النبی (ص)

نوشته شده و از آخرین کتبی است که در این فن به نگارش در

آمده است. کتاب فاقد پاورقی‌های فنی است. تنها در پاورقی به

طور کلی اشاره نموده که این روایت در صحیح نیز آمده است،

بدون اینکه به جلد یا صفحه‌ای ارجاع دهد. تألیف فوق در سال

۱۴۱۰ به چاپ رسیده است.

پی نوشت‌ها:

۱. ابن منظور: لسان العرب، ج. ۳، ص ۴۷۵؛ ابن درید:

جمهرة اللغة، ۲، ص ۱۹۲.

۲. دهخدا: لغت‌نامه، ج. ۹، ص ۱۲۷۵۱.

۳. ابن ندیم: الفهرست، ۲۳۳؛ ابن خلکان: وفيات الاعیان،

ج ۱، ص ۶۱۲.

۴. از این کتاب چاپهای متعددی وجود دارد که هر چاپی

یکی از نامهای اشاره شده در متن را روی کتاب نهاده است.

۵. ترمذی: الشمائل النبویه، ص ۴۹.

۶. همان، ص ۸۹.

۷. همان، ص ۱۰۱.

۸. شاهرودی: مستدرک سفینه

البحار، ج. ۶، ص ۵۶.

۹. ابن سعد: الطبقات الكبرى، ج. ۱۱، ص ۲۱۳.

۱۰. همان، ج. ۱، ص ۳۲۲.

۱۱. همان، ص ۲۸۴.

۱۲. همان، ص ۳۲۲.

۱۳. همان، ص ۳۱۷.

۱۴. همان، ص ۳۱۹.

۱۵. همان، ص ۳۱۸.

۱۶. همان، ص ۳۲۱.

۱۷. همان، ص ۳۱۵.

۱۸. بلاذری: انساب الاشراف، ج. ۲، ص ۱۹.

۱۹. همان، ص ۲۰.

۲۰. همان، ج. ۱، ص ۴۱۹.

۲۱. همان، ج. ۲، ص ۱۹.

۲۲. همان، ص ۱۵.

۲۳. طبری: تاریخ طبری، ج. ۳، ص ۱۸۳.

۲۴. همان، ص ۱۸۰.

۲۵. ابن سعد: الطبقات الكبرى، ج. ۱، ص ۳۱۴؛ ترجمه از محمود مهدوی دامغانی.

۲۶. همان، ص ۳۱۶.

۲۷. همان، ص ۳۱۹.

۲۸. همان، ص ۱۷۸.

۲۹. برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به تاریخ التراث العربی،

فؤاد سزگین ج. ۱، ص ۳۰۵ جلد علوم قرآن و حدیث.

۳۰. عظیم آبادی، عون المعبود، ج. ۱، ص ۱۸۶.

۳۱. وسائل الوصول الی شمائل الرسول، ص ۸۰؛ به نقل

از: کتاب، عبد الله بن سبأ، مرتضیٰ عسگری، ج. ۲، ص ۳۳۶.

۳۲. لحجی، منتهی السؤل، ج. ۱، ص ۴۳۲.